

การประเมินผลกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ Evaluation of Dental Health Surveillance Program Activities

คณะผู้วิจัย

วราภรณ์ จิระพงษา

Waraporn Jirapongsa

กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย

Dental Health Division, Department of Health.

บทคัดย่อ

มูลนิธิแพथ้อาสาสมัครเด็กพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ แก่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 50 โรงเรียน จาก 10 จังหวัด ในปีการศึกษา 2538-2539 โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนที่เคยได้รับการสนับสนุนจาก มูลนิธิ พอ.สว. ในปีการศึกษา 2534 - 2535 ในการดำเนินกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ และมีผลงานอยู่ใน เกณฑ์ดี (กลุ่ม 1) กลุ่มโรงเรียนที่ไม่เคยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ พอ.สว. ในปีการศึกษา 2534 - 2535 ในการดำเนินกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ และมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมโครงการ (กลุ่ม 2) และกลุ่มที่อยู่ใน ท้องถิ่นห่างไกล (กลุ่ม 3) และได้จัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานขึ้น การประเมินผลกิจกรรมเฝ้าระวังทาง ทันตสุขภาพนี้เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินกิจกรรมเฝ้าระวังทาง ทันตสุขภาพที่นักเรียนกลุ่มเป้าหมายได้รับ เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม ในการนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแบบ ประเมินผลโดยใช้วิธีการสังเกต และซักถามถึงความครอบคลุมและคุณภาพของการดำเนินกิจกรรม จำนวนข้อคําถามทั้งหมดมี 20 ข้อๆ ละ 10 คะแนน คะแนนรวมเท่ากับ 200 คะแนน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มศึกษาทั้งหมดได้คะแนนรวมของทุกกิจกรรมเท่ากับร้อยละ 65.12 โดยไม่พบ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มศึกษาแต่ละกลุ่ม กลุ่มกิจกรรมที่กลุ่มศึกษาแต่ละกลุ่มได้ คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือกลุ่มกิจกรรมรักษา รองลงมาคือกลุ่ม กิจกรรมส่งเสริมป้องกัน และกลุ่มกิจกรรมดูแลตนเอง กิจกรรมการตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียนโดยครูเป็นกิจกรรมที่กลุ่มศึกษาทุกกลุ่มทำได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด แต่ กิจกรรมที่กลุ่มศึกษาทุกกลุ่มทำได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือการจัดกลุ่มนักเรียนแปร่งฟันตามระดับปัญหา ไม่พบ ความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกิจกรรมการตรวจของครู กับกิจกรรมแปร่งฟันหลังอาหารกลางวัน และ กิจกรรมรักษาทางทันตกรรม ที่นักเรียนได้รับ แต่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ระหว่าง กิจกรรมแปร่งฟันหลังอาหารกลางวันกับ การมีแปร่งสีฟันของนักเรียน และ การจัดให้มีสถานที่แปร่งฟันเหมาะ สมและการมีน้ำใช้ในการแปร่งฟันเพียงพอตลอดปี

Abstract

The HRH Princess Mother Medical Volunteer Foundation (PMMVF) launched the Dental Health Surveillance Program (DHSP) in 50 schools of the Office of the National Primary Education Commission from 10 provinces in 1995-1996. These schools were divided into 3 groups : group I ; the DHSP was supported by PMMVF in 1991-1992, group II ; the DHSP wasn't supported by PMMVF in 1991-1992 but it had high potential to operate the program, and group III ; schools in remote area. This study aimed to evaluate DHSP's activities by group characteristics. Data were collected by observational questionnaire with 20 questions, 200 points.

Results revealed that percentages of the whole activities' point from every school was 65.12 without significant difference between groups. The curative activities had the highest average point in each group, the preventive activities got less and the self care activities received the lowest average point. The teachers' oral exam was the highest point activity in every group and the tooth brushing by level of gingivitis was the lowest point activity. There was no statistical significant association between the teacher's oral exam and the tooth brushing after lunch and the referring for treatment. The tooth brushing after lunch was found to be statistical associated with having toothbrush and appropriate tooth brushing place with sufficient cleaned water at the level of $p < 0.05$.

บทนำ

ในปีการศึกษา 2538-2539 มูลนิธิแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พอ.สว.) ได้ร่วมกับกรมอนามัย และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) ดำเนินกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สพช. จำนวน 50 โรงเรียนจาก 10 จังหวัดทั่วทุกภาคของประเทศไทย โดยกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนประถมศึกษาในชนบทมีโอกาสได้รับการส่งเสริมทันตสุขภาพและป้องกันโรคในช่องปาก การรักษาทางทันตกรรมในรายที่มีความจำเป็น และการส่งเสริมให้มีความสามารถในการดูแลสุขภาพช่องปากตนเองด้วยวิธีการเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพอย่างเป็นระบบและครบวงจร นอกจากนี้ ยังได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ตามวัตถุประสงค์การประเมินที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. กลุ่มโรงเรียนเก่าที่เคยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ พอ.สว. ในปีการศึกษา 2534-2535 ในการ

ดำเนินกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ และมีผลงานอยู่ในเกณฑ์ดี เพื่อติดตามผลการดำเนินงานต่อเนื่องในระยะยาว

2. กลุ่มโรงเรียนใหม่ ที่ไม่เคยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ พอ.สว. ในปีการศึกษา 2534-2535 ในกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ และมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมโครงการ เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานในพื้นที่ที่ได้รับการคัดเลือกจากจังหวัดแล้วว่ามีความพร้อมที่จะดำเนินโครงการได้ดี

3. กลุ่มโรงเรียนก้นดง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มูลนิธิ พอ.สว. มุ่งเน้นให้ความสนใจและให้การดูแลเป็นพิเศษ เพื่อศึกษาผลการดำเนินกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพที่มีต่อนักเรียนในท้องถิ่นทุรกันดาร

มูลนิธิ พอ.สว. ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดอบรมครูปีละ 2 ครั้ง แปร่งสีฟันและยาสีฟันแก่นักเรียนทุกคน และเวชภัณฑ์ทันตกรรมแก่โรงพยาบาลชุมชน โดยกำหนดให้จังหวัดจัดส่งรายงาน

ทส.002 (แบบรายงานสภาวะช่องปากของนักเรียนในงานเฝ้าระวังทันตสุขภาพระดับโรงเรียน) และสรุปผลการให้บริการทันตกรรม กิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ พอ.สว. ภาคเรียนละ 1 ครั้ง ในการนี้ มูลนิธิ พอ.สว.ได้แต่งตั้งคณะดำเนินงานประเมินผลกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ พอ.สว. ขึ้น เพื่อประเมินผลและหาข้อสรุปที่ชัดเจน อันจะเป็นแนวทางและข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษาพัฒนางานเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพของกลุ่มเป้าหมาย 50 โรงเรียนเฉพาะในส่วนที่เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้รับ ซึ่งถือว่า เป็นผลการปฏิบัติงาน (outputs) ของโครงการ เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มย่อยทั้ง 3 กลุ่ม การเก็บและรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการในเดือนกุมภาพันธ์ 2538

วัสดุอุปกรณ์และวิธีการ

1. รูปแบบการศึกษา

เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา

2. ตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สปช. ทุกโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ พอ.สว. ในปีการศึกษา 2538-2539 รวมทั้งหมด 50 โรงเรียน จาก 10 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี, กาญจนบุรี, ราชบุรี, เลย, นครพนม, นุรีรัมย์, สกลนคร, เชียงใหม่, ชุมพร และสงขลา

โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่มตามโครงการ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มโรงเรียนที่เคยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ พอ.สว. ในปีการศึกษา 2534 - 2535 ในการดำเนินกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ และมีผลงานอยู่ในเกณฑ์ดี จังหวัดละ 2 โรงเรียน

จำนวน 20 โรงเรียน

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มโรงเรียนที่ไม่เคยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ พอ.สว. ในปีการศึกษา 2534-2535 ในกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ และมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมโครงการ (มีน้ำใช้เพียงพอ อยู่ไม่ไกลจากโรงพยาบาลชุมชน ชุมชนให้ความร่วมมือดี) จังหวัดละ 2 โรงเรียน จำนวน 20 โรงเรียน

กลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มโรงเรียนที่อยู่ในเกณฑ์การคมนาคมระดับ 1 ตาม กชช. 2ค ปี 2535 ซึ่งเป็นท้องถิ่นห่างไกล จังหวัดละ 1 โรงเรียน จำนวน 10 โรงเรียน

3. เครื่องมือ

ใช้แบบประเมินผลกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพในโรงเรียน ซึ่งคณะผู้วิจัยจัดทำขึ้นและผ่านการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบประเมินผลแล้ว มีลักษณะเป็นแบบสังเกตซึ่งประกอบด้วยกลุ่มกิจกรรม 3 กลุ่ม คือ กลุ่มกิจกรรมส่งเสริมป้องกัน กลุ่มกิจกรรมดูแลตนเอง และกลุ่มกิจกรรมรักษา จำนวนข้อคำถามทั้งหมดมี 20 ข้อๆ ละ 10 คะแนน เป็นคะแนนรวม 200 คะแนน

4. วิธีการเก็บข้อมูล

ใช้วิธีการสังเกต ประกอบด้วยการซักถามครูอนามัยและนักเรียน และดูเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยทันตบุคลากรของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 10 แห่ง ที่ผ่านการปรับมาตรฐานแล้ว

5. สถิติที่ใช้

ใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติวิเคราะห์ ได้แก่ Chi-square และ Pearson Correlation Coefficient

ผล

1. คะแนนรวมของกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพทุกกิจกรรม

โดยพิจารณาจากค่าร้อยละของคะแนนรวมจากทุกกิจกรรม พบว่า ร้อยละของคะแนนรวมที่กลุ่มศึกษาทั้งหมดได้รับ เท่ากับ 65.12 โดยร้อยละของคะแนนรวมของกลุ่มที่ 1, 2 และ 3 เท่ากับ 61.92, 68.35 และ 64.28 ตามลำดับ ทั้งนี้ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างร้อยละของคะแนนรวมของแต่ละกลุ่มศึกษาได้รับ

2. คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ

โดยพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยของ 3 กลุ่มกิจกรรม ได้แก่ กลุ่มกิจกรรมส่งเสริมป้องกัน กลุ่มกิจกรรมรักษา และกลุ่มกิจกรรมดูแลตนเอง พบว่า กลุ่มกิจกรรมที่ได้คะแนนเฉลี่ยเรียงตามลำดับสูงสุดไปต่ำสุดคือ กลุ่มกิจกรรมรักษา กลุ่มกิจกรรมส่งเสริมป้องกัน และกลุ่มกิจกรรมดูแลตนเอง โดยมีการเรียงลำดับในลักษณะเดียวกันในทุกกลุ่มศึกษา ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

3. คะแนนเฉลี่ยของรายการกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ (จากคะแนนเต็ม 10)

พบว่า ในกลุ่มศึกษาทั้งหมด กิจกรรมที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับ 1 คือ นักเรียนได้รับการตรวจสอบสุขภาพช่องปากโดยครู (9.74 คะแนน), อันดับ 2 คือ นักเรียนแปรงฟันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ (8.85 คะแนน) และอันดับ 3 คือ นักเรียนมีภาวะโภชนาการที่ดี (8.40 คะแนน)

อย่างไรก็ตาม มีกิจกรรม 4 กิจกรรมที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าครึ่งหนึ่ง คือ นักเรียนบอกสภาพช่องปากของตนเองได้ (4.59 คะแนน) นักเรียนได้รับการตรวจความสะอาดภายหลังการแปรงฟัน (3.49 คะแนน) มีการประสานงานกับผู้ปกครองในการควบคุมการแปรงฟันของนักเรียนที่บ้าน (3.28 คะแนน) และนักเรียนได้รับการจัดกลุ่มแปรงฟันตามระดับปัญหา (1.96 คะแนน) ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

4. ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลักของการเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ

จากการศึกษา ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่าง กิจกรรมการตรวจของครู กับ กิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน และ กิจกรรมรักษาทางทันตกรรม ที่นักเรียนได้รับ

แต่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ระหว่างกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวันกับการมีแปรงสีฟันของนักเรียนและการจัดให้มีสถานที่แปรงฟันเหมาะสมและมีน้ำใช้ในการแปรงฟันเพียงพอตลอดปี

บทวิจารณ์

การที่กลุ่มศึกษาทั้งหมดได้คะแนนรวมของทุกกิจกรรมเท่ากับร้อยละ 65.12 โดยไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างกลุ่มศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม แสดงว่า กิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพของ

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มกิจกรรม แยกรายกลุ่มศึกษา

Average points of group of activities, by study group

กลุ่มกิจกรรม Group of activities	กลุ่มที่ 1 Gr. I	กลุ่มที่ 2 Gr. II	กลุ่มที่ 3 Gr. III	กลุ่มศึกษาทั้งหมด All
รักษา	7.81	8.37	7.81	8.06
ส่งเสริมป้องกัน	7.12	7.25	7.52	7.27
ดูแลตนเอง	4.82	5.27	4.11	4.87

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ยของแต่ละกิจกรรม แยกรายกลุ่มศึกษา
Average points of each activities, by study group

กิจกรรม Activities	กลุ่มที่ 1 Gr. I	กลุ่มที่ 2 Gr. II	กลุ่มที่ 3 Gr. III	กลุ่มศึกษา ทั้งหมด All
กลุ่มกิจกรรมส่งเสริมป้องกัน (13 ข้อ) - นักเรียนทุกคนได้รับการตรวจฟัน - นักเรียนแปรงฟันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ - นักเรียนมีภาวะโภชนาการที่ดี - โรงเรียนไม่มีการจำหน่ายอาหารที่มีโทษต่อฟัน เช่น ขนมกรอบบรรจุถุง ทอฟฟี่ น้ำอัดลม - นักเรียนทุกคนแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน - นักเรียนทุกคนมีแปรงสีฟัน - โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแปรงฟัน - มีผงฟลูออไรด์และอุปกรณ์ต่างๆ อย่างครบถ้วน และถูกต้อง - แปรงสีฟันอยู่ในสภาพใช้งานได้ดี - มีการรอม্ন้ำยาบ้วนปากผสมฟลูออไรด์ - นักเรียนได้รับการบริการทันตกรรมป้องกัน - นักเรียนได้รับการตรวจความสะอาดภายหลังการแปรงฟัน - นักเรียนได้รับการจัดกลุ่มแปรงฟันตามระดับปัญหา กลุ่มกิจกรรมดูแลตนเอง (5 ข้อ) - โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการให้นักเรียนมีความรู้และทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก - มีการแจ้งให้ผู้ปกครองรับทราบสภาพช่องปากของนักเรียน - นักเรียนตรวจสภาพช่องปากของตนเอง - นักเรียนบอกสภาพช่องปากของตนเองได้ - มีการประสานงานกับผู้ปกครองในการควบคุมการแปรงฟันของนักเรียนที่บ้าน กลุ่มกิจกรรมรักษา (2 ข้อ) - นักเรียนที่มีปัญหาระดับ จ ได้รับการถอนฟันและอุดหินน้ำลาย - นักเรียนที่มีปัญหาฟันผวนารุได้รับการอุดฟัน	9.78 8.29 8.59 7.83 6.50 7.28 7.12 6.38 6.47 5.44 5.33 3.61 1.67 5.56 4.82 5.22 4.82 3.39 8.29 7.29	9.85 9.20 8.16 8.60 7.80 8.55 8.11 7.53 7.16 7.65 5.00 3.65 1.95 6.60 6.70 5.25 4.65 3.37 8.30 8.16	9.44 9.11 8.56 8.11 7.44 7.67 8.44 7.88 7.33 7.75 5.80 2.89 2.56 5.56 4.00 4.11 4.00 2.89 8.50 6.78	9.74* 8.85* 8.40* 8.21 8.09 7.89 7.80 7.15 6.93 6.80 5.27 3.49** 1.96** 6.00 5.48 5.02 4.59** 3.28** 8.33 7.56

* กิจกรรมที่ได้คะแนนเฉลี่ยเป็นอันดับ 1 - 3

** กิจกรรมที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าครึ่งหนึ่ง

โรงเรียนทั้ง 50 โรงเรียน จาก 10 จังหวัด ที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ พอ.สว. ในปีการศึกษา 2538-2539 มีผลการดำเนินกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง และไม่มี ความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม อย่างไรก็ตาม การ ประเมินครั้งนี้ดำเนินการเมื่อโรงเรียนจัดทำกิจกรรม เฝ้าระวังทางทันตสุขภาพไปแล้วเกือบ 1 ปีการศึกษา หากได้มีการเก็บข้อมูลก่อนและหลังดำเนินโครงการ ก็อาจจะช่วยให้ได้ภาพที่ชัดเจนขึ้น

ถึงแม้ว่า กิจกรรมเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มกิจกรรมส่งเสริมป้องกันมากที่สุด และให้ความสำคัญกับกลุ่มกิจกรรมรักษาน้อย ที่สุด แต่การที่กลุ่มกิจกรรมรักษาได้คะแนนเฉลี่ยสูง สุดในทุกกลุ่มศึกษา กลุ่มกิจกรรมส่งเสริมป้องกันได้ คะแนนเฉลี่ยรองลงมา และกลุ่มกิจกรรมดูแลตนเอง ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด อาจเป็นเพราะมีกิจกรรมหลาย กิจกรรมในส่วนของส่งเสริมป้องกันและการดูแล ตนเองที่มีได้กำหนดรูปแบบและวิธีการปฏิบัติงานไว้ อย่างชัดเจน ยกเว้นกิจกรรมการตรวจสุขภาพช่องปาก นักเรียนโดยครู กิจกรรมแปรงฟันและกิจกรรมอมน้ำยา บ้วนปากผสมฟลูออไรด์ ในขณะที่กิจกรรมรักษานั้น นอกจากความชัดเจนของการดำเนินกิจกรรมแล้ว ยัง มีการสนับสนุนเวชภัณฑ์ทันตกรรมแก่โรงพยาบาล ชุมชน และการจัดส่งสรุปผลการให้บริการทันตกรรม แก่นักเรียนในโครงการ ทุกภาคการศึกษา

กิจกรรมการตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียน โดยครูเป็นกิจกรรมที่กลุ่มศึกษาทุกกลุ่มทำคะแนนเฉลี่ย ได้สูงสุด อาจเป็นเพราะมีการจัดอบรมครูในเรื่องการ ตรวจสุขภาพช่องปากปีละ 2 ครั้ง และมีการส่งรายงาน ผลการตรวจทุกภาคการศึกษา แต่กิจกรรมที่กลุ่มศึกษา ทุกกลุ่มทำได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดกลุ่มนักเรียน แปรงฟันตามระดับปัญหา ซึ่งผลการศึกษาคครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของจันทร์ทิพย์ คนเชื้อ⁽¹⁾ วรวรรณ อัครกุล และคณะ⁽²⁾ และศิริเพ็ญ อรุณประพันธ์⁽³⁾ ที่ พบว่า โรงเรียนมีการจัดกลุ่มนักเรียนแปรงฟันตาม ระดับปัญหาน้อยมาก ยกเว้นโรงเรียนที่ชนะการประกวด

โรงเรียนดีเด่น จึงควรจะได้มีการทบทวนเหตุผลความ จำเป็นของการดำเนินกิจกรรมข้อนี้และปรับให้เหมาะสม ต่อไป

นอกจากนี้ ยังพบว่า กิจกรรมที่เกี่ยวกับการมี ส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การแจ้งให้ผู้ปกครองรับ ทราบสภาพช่องปากของนักเรียน และการประสานงาน กับผู้ปกครองในการควบคุมการแปรงฟันของนักเรียน ที่บ้าน ได้คะแนนเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ คือ 5.48 และ 3.28 ตามลำดับ ทั้งที่เป็นกิจกรรมที่ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญ ดังนั้น จึงน่าจะมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องนี้

จากการศึกษาไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติระหว่าง กิจกรรมการตรวจของครู กับ กิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน และกิจกรรม การรักษาทางทันตกรรม ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า ทันต- บุคลากรและครูไม่ได้นำข้อมูลจากการเฝ้าระวังทันต- สุขภาพ ไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาดูสุขภาพ ช่องปากของนักเรียน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อาจจะไม่มีการจัดระบบของการตรวจ แก้ไข ส่งต่อ และรักษา ให้เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน

การศึกษาคครั้งนี้ ได้พบความสัมพันธ์อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.05$) ระหว่าง กิจกรรมแปรงฟัน หลังอาหารกลางวันกับการมีแปรงสีฟัน และการที่ โรงเรียนจัดให้มีสถานที่แปรงฟันเหมาะสมและมีน้ำใช้ ในการแปรงฟันเพียงพอตลอดปี ซึ่งแสดงว่า โรงเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ในการ แปรงฟันของนักเรียนอย่างครบถ้วน และจัดหาน้ำใช้ ให้พอเพียง ตลอดจนจัดสถานที่ในการแปรงฟันให้ เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้มีกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหาร กลางวัน ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดของการ เฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ

unสรุป

ในการประเมินผลกิจกรรมเฝ้าระวังทางทันต สุขภาพของกลุ่มเป้าหมาย 50 โรงเรียนเฉพาะในส่วน ที่เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้รับ ซึ่งถือว่าเป็น ผลการ

ปฏิบัติงาน (outputs) ของโครงการ พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดมีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาจากคะแนนรวมของทุกกิจกรรม โดยไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม กลุ่มกิจกรรมที่กลุ่มศึกษาแต่ละกลุ่มได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือกลุ่มกิจกรรมรักษา รองลงมาคือกลุ่มกิจกรรมส่งเสริมป้องกัน และกลุ่มกิจกรรมดูแลตนเอง โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมพบว่า คะแนนเฉลี่ยของกิจกรรมที่มีสิ่งสนับสนุนและระบบรายงานจะค่อนข้างสูงกว่ากิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมไว้ชัดเจน ยกเว้นกิจกรรมจัดกลุ่มนักเรียนแปร่งฟันตามระดับปัญหา ซึ่งถึงแม้จะกำหนดไว้ชัดเจน แต่อาจจะไม่มีความเหมาะสมในการปฏิบัติจริง

เมื่อทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลักของการเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่าง ความครอบคลุมการตรวจของครูกับความครอบคลุมการแปร่งฟันหลังอาหารกลางวัน และความครอบคลุมการรักษาทางทันตกรรม ที่นักเรียนได้รับ แต่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ระหว่าง กิจกรรมแปร่งฟันหลังอาหารกลางวันกับการมีแปรงสีฟันและการที่โรงเรียนจัดให้มีสถานที่แปรงฟันเหมาะสมและมีน้ำใช้ในการแปรงฟันเพียงพอตลอดปี

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมูลนิธิแพथยาสาธมเด็จพระศรีนครินทร์ราชชนนีที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัย ขอขอบคุณนายแพทย์กมล สินธุวานนท์ นายแพทย์ดุสิต สุนทรานู ทนตแพทย์หญิงพรณี สุ่มสวัสดิ์ ทนตแพทย์พิสุทธิ สังขะเวส ที่สนับสนุนการดำเนินงานและวิชาการ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของงานทันตสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชลบุรีที่ช่วยในการทดสอบแบบสอบถาม ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของงานทันตสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดทั้ง 10 จังหวัดที่ช่วยเก็บข้อมูล ขอขอบคุณครูอนามัยและนักเรียนที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล และท้ายที่สุดขอขอบคุณทันตแพทย์หญิงศิริเพ็ญ อรุณประพันธ์ ที่ให้ข้อเสนอแนะในการเขียนรายงานการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

1. จันทร์ทิพย์ คนชื้อ. การศึกษาปัญหาการจัดดำเนินงานโครงการส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาตามการรับรู้ของครูอนามัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในภาคใต้ วิทยานิพนธ์. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
2. วรวรรณ อัครกุล, เหน็ดฉันทศิริ โชติติลล และดาวเรือง แก้วขันดี. การดำเนินงานเฝ้าระวังและส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่นเฝ้าระวังทันตสุขภาพ และโรงเรียนที่ไม่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่นเฝ้าระวังทันตสุขภาพ รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : กองทันตสาธารณสุข, 2536.
3. ศิริเพ็ญ อรุณประพันธ์ และรัชณี สุ่มสวัสดิ์. "การบริหารจัดการในงานเฝ้าระวังทันตสุขภาพในเด็กประถมศึกษาระดับจังหวัดและอำเภอ", วารสารทันตภิบาล ปีที่ 3 ฉบับที่ 1, 2534 : 42 - 46.